

ISSN 2080-1807

Książka w mediach – media w książce. Korespondencje i transpozycje

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TSB.2017.028>

W dniach 12–13 października 2017 r. z inicjatywy Instytutu Informatyki Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie [dalej: IINiB UMCS] przy współudziale Zespołu Historii Książki i Bibliotek Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie odbyła się Ogólnopolska Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa, której temat brzmiał „Książka w mediach – media w książce. Korespondencje i transpozycje”.

Ideą przewodnią konferencji były wzajemne relacje między tradycyjną drukowaną książką a innymi formami mediów. W czasie spotkania próbowano odpowiedzieć na pytania dotyczące charakteru wpływów, powiązań, zapożyczeń czy konfrontacji bądź kolizji tradycyjnych publikacji i ich współczesnych cyfrowych odpowiedników. Konferencja – zgodnie z zaproponowaną przez organizatorów tematyką – miała służyć prezentacji badań i dobrych praktyk oraz interdyscyplinarnej dyskusji teoretyków oraz praktyków zainteresowanych funkcjonowaniem książki w przestrzeni współczesnych mediów i wynikającymi z tego problemami metodologicznymi oraz terminologicznymi, ewolucją form książki oraz przestrzeni dla niej w prasie, radiu, telewizji, Internecie i mediach społecznościowych, a także mediatyzacją rynku książki i jej recepcją w kulturze medialnej. Tematyka ta podejmowana była przez środowisko interdyscyplinarne – bibliologów, informatologów, dziennikarzy, medjoznawców, literaturoznawców, organizatorów *eventów* czytelniczych oraz bibliotekarzy.

W czasie dwudniowych obrad w sześciu sesjach wygłoszono ogółem 29 referatów, 18 pierwszego dnia i 11 drugiego. Prelegentów i gości oraz publiczność, w której znaleźli się zarówno pracownicy naukowci,

bibliotekarze, dziennikarze, jak i studenci, przywitała w imieniu Dyrekcji IINiB UMCS dr hab. Anita Has-Tokarz. Wyraziła ona nadzieję na satysfakcjonującą interdyscyplinarną dyskusję i wymianę dobrych praktyk, podkreślając jednocześnie istotę i dynamiczny rozwój mediów i ich wpływ na współczesną książkę.

Następnie w czasie pierwszej sesji zaprezentowano cztery referaty. Pierwszy z nich wygłosiła dr hab. Małgorzata Góralska z Uniwersytetu Wrocławskiego [dalej: UWr]. Prelegentka zasygnalizowała na początku istnienie licznych problemów w zakresie rejestrowania, analizowania, objaśniania i komunikowania wiedzy z obszaru różnych dyscyplin naukowych. Następnie wyjaśniła najważniejsze „zwroty” badawcze (zwrot cyfrowy, afektywny, ikoniczny, performatywny), które powstały przy okazji poszukiwania wspólnych mianowników w humanistycznej refleksji nad transpozycjami kultury współczesnej. Na koniec prelegentka uwypukliła przydatność ich perspektywy do analizy zmian pojawiających się obecnie w obszarze kultury książki.

Drugi referat wygłosił dr hab. Marek Nahotko z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Referent opowiedział o skutkach szybkiego rozwoju publikowania elektronicznego oraz zastanawiał się nad tym, czy nowe gatunki cyfrowe (cybergatunki) typu e-książka lub e-czasopismo będą funkcjonowały jako część procesu hybrydyzacji publikowania, czy wyprą całkowicie gatunki tradycyjne. Następnie wskazał na to, jakimi drogami można poszukiwać odpowiedzi na to pytanie. Nawiązał przy tym do teorii ewolucji gatunków publikacji, a w szczególności do psychologicznej teorii schematów mentalnych. Za schemat mentalny można uznać gatunek publikacji, który da się rozpatrywać od strony indywidualnych procesów mentalnych jednostek będących w procesie komunikacji z innymi. Okazuje się bowiem, że zmiany w otaczającej nas rzeczywistości, w tym także w procesach publikowania, mają swoje odzwierciedlenie w strukturach mentalnych człowieka, co wpływa intensywnie także na jego postrzeganie procesu publikowania i ewolucji formy oraz znaczenia terminu książka czy czasopismo.

Następna prelekcja dotyczyła wyzwań edukacyjnych i skutków rozwojowych czytania w tzw. epoce ekranów. Prelegentka, dr hab. Iwona Morawska, prof. UMCS, omówiła podstawowe zmiany, które zaszły w ciągu ostatnich dwóch dekad w sposobach czytania, wspomniała o spadku czytelności tradycyjnego na rzecz cyfrowego oraz zmianie zainteresowań

czytelniczych dzieci i młodzieży. Nawiązała tutaj także do zmian w komunikowaniu się współczesnego człowieka – do przejścia na nielinearny sposób odbioru informacji oraz do pojawienia się hiperkomunikacji, których skutkiem są diametralne przeobrażenia uczestnictwa w kulturze. Na koniec referentka wyraziła nadzieję, że tradycyjne czytanie w „epoce ekranów” nie zaniknie, a tzw. fenomeny internetowe będzie można wykorzystać do promocji czytelnictwa.

Ostatni referat w pierwszej sesji wygłosił dr hab. Michał Rogoż z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie [dalej: UP KEN]. Prelegent omówił elementy polskojęzycznej przestrzeni internetowej skupione wokół powieści *Hobbit czyli tam i z powrotem* Johna Ronalda Reuela Tolkiena, której pierwszy polski przekład ukazał się w 1960 r. Swoisty rozgłos przyniosła tej powieści późniejsza moda na literaturę fantasy, a także pojawienie się jej filmowych adaptacji. Z czasem wokół tego dzieła wytworzyła się specyficzna sieciosafera, którą charakteryzowały określone cechy strukturalne, zakres tematyczny oraz dynamika podyktowana wydarzeniami skupionymi wokół jej recepcji. Biorąc to pod uwagę, autor wystąpienia przedstawił m.in. porównania wyników wyszukiwania informacji i grafik dotyczących *Hobbita* w trzech wyszukiwarkach: Google, Bing oraz Exalead. Jak dowodził, większą popularność ma termin *Smaug* (nazwa smoka reprezentującego w powieści siły zła) niż główny bohater *Hobbita*, czyli Bilbo Baggins. Wyższe jest również pozycjonowanie informacji dotyczących adaptacji filmowych powieści niż tych opisujących książkę.

Drugą sesję otworzył referat dr hab. Magdaleny Przybysz-Stawskiej z Uniwersytetu Łódzkiego, którego celem było nakreślenie wpływu m.in. czynników politycznych, społecznych, technologicznych i kontekstu historycznego na rozwój, kształt, funkcje i role informacji zamieszczanych na łamach prasy, a dotyczących książki i zagadnień okołoksiążkowych. Prelegentka zaproponowała w swoim wystąpieniu podejście diachroniczne i synchroniczne. Wyszła od ogólnej refleksji na temat zmian funkcji i roli prasy na przestrzeni wieków zarówno w kontekście formalnym, jaki merytorycznym, za przykład podając recenzję i jej ewolucję. W rysie historycznym autorka referatu podkreśliła dezinformacyjną i propagandową rolę prasy, w aspekcie zaś współczesnym zaakcentowała jej stabilizowanie i dewaluację gatunku, jakim jest recenzja naukowa. Moment dziejowy zawsze wpływał na przekaz związany z książką w prasie. W ujęciu syn-

chronicznym gatunki były niezmiennie (oprócz recenzji) i dopiero ujęcie diachroniczne daje pełen obraz związków prasy z książką.

Kolejną prelegentką była mgr Agnieszka Kida-Bosek z UMCS, której wystąpienie dotyczyło informacji o książce na łamach kwartalnika literacko-artystycznego „Akcent”, ukazującego się w Lublinie od 1980 r. Informacja o książce przybiera na łamach tego czasopisma między innymi takie formy, jak: reklama książki w postaci artykułu literaturoznawczego, zapowiedzi wydawnicze i książki nadesłane, reklamy wydawnicze, wywiady z pisarzami i tłumaczami, dyskusje, dialogi, fragmenty utworów, zapowiedzi wydawnicze dotyczące zawartości kolejnego tomu „Akcentu”, informacje o nagrodach i konkursach związanych z nowymi wydawnictwami, informacje o czasopismach patronackich. Autorka referatu pokrótce scharakteryzowała każdą z tych form na przykładach print screenów z poszczególnych numerów pisma.

Następną prelegentką była dr Małgorzata Żurakowska z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego [dalej: KUL]. Referentka przypomniała na początku określone już w *Ustawie z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji*¹ zadania radia, a mianowicie m.in. obowiązek zaspokajania podstawowych potrzeb społeczeństwa w zakresie obiektywnej informacji, odpowiedzialność za słowo, rzetelne ukazywanie różnorodności wydarzeń, umożliwienie obywatelom uczestnictwa w życiu publicznym poprzez ukazywanie zróżnicowanych poglądów i stanowisk, służenie rozwojowi kultury, nauki i oświaty, umacnianiu rodziny i zwalczaniu patologii społecznych oraz przyjmowaniu za podstawę działań zasad etyki². Prelegentka oparła swoje rozważania na ponaddwudziestoletniej pracy w redakcji kulturalnej Polskiego Radia Lublin, w której m.in. pozyskiwała książki do cyklu „Powieść na Antenie”, nagrywała audiobooki, słuchowiska i audycje literackie. Referentka z dużym przejęciem opowiadała o smutnych niekiedy próbach „przemycania” informacji o literaturze i fragmentów literatury w polskim radiu, wskazując na największy problem, jakim jest w tej sferze brak funduszy na opłacenie praw autorskich, opłat ZAiKS-u itp. To właśnie głównie ze względu na wysokie koszty nie są emitowane w radiu lubelskim powieści, których przyszłość

¹ Por. *Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji*, Dz. U. 1993, nr 7, poz. 34.

² Tamże, art. 1.

to niestety zaleganie na półkach z płytami bądź w plikach przeniesionych do folderu „Inne”.

Ostatnią prelegentką drugiej sesji była dr Aneta Wójciszyn-Wasil z KUL, która zasygnalizowała, jakie reporterskie formy prezentacji literatury pojawiają się najczęściej w radiu. Wymieniła tutaj słuchowiska, literaturę prezentowaną wprost, czyli czytanie fragmentów na antenie, oraz reportaży radiowy, któremu poświęciła najwięcej uwagi. Według prelegentki książka w reportażu radiowym to głównie: relacja z promocji książki i wydarzeń jej towarzyszących lub reportażowa adaptacja treści książki. Referentka podała jako przykład tej ostatniej formy książkę Magdaleny Piotrowskiej *Jesteś moim niebem* o rozstawaniu się autorki z matką chorą na raka. Joanna Bogusławska zrealizowała pod tym samym tytułem reportaży radiowy w formie rozmowy o problemie przedstawionym w książce z jej autorką i zarazem główną bohaterką. Wydaje się, że to jedna z najbliższych rzeczywistości i najbardziej emocjonalnych form reportażu, gdyż bohaterka opowiada o trudach godzenia się z umieraniem matki, o poszczególnych, dokładnie opisywanych momentach frustracji, radości i buntu, jakie się w niej pojawiają w toku rozwoju choroby matki. Po tym emocjonalnym wystąpieniu moderatorka dwóch pierwszych sesji, a mianowicie prof. dr hab. Jadwiga Woźniak-Kasperek z Uniwersytetu Warszawskiego, zaprosiła uczestników do dyskusji przy wspólnym obiedzie. W czasie rozmów w kularach słychać było głosy poruszenia w szczególności wystąpieniami dotyczącymi radia i problemów finansowych, z którymi dziennikarze radiowi borykają się na co dzień.

Sesji trzeciej konferencji przewodniczyła dr hab. Anna Dymmel z UMCS. Jako pierwszej oddała głos dr Agnieszce Fludzie-Krokos z UP KEN, która opowiedziała o wykorzystaniu bajek muzycznych w pracy z dziećmi. Bajki takie to gatunek synkretyczny, który usprawnia spostrzeganie dźwięków i pamięć słuchową, pozwala na odbieranie mowy ze zrozumieniem, służy wzbogaceniu słownika i rozwijaniu wyobraźni, dokonywaniu porównań, skojarzeń i wyciąganiu wniosków. Po zestawieniu zalet bajek muzycznych prelegentka przedstawiła współczesne edycje bajek muzycznych, które wydawane były w drugiej połowie XX w. na płytach winylowych m.in. przez takie wytwórnie, jak: Polskie Nagrania „Muza” i Tonpress. Obecnie bajki muzyczne (ok. 117 tytułów) wychodzą na płytach CD sygnowanych przez Wydawnictwo „Bajki-Grajki”.

Kolejną prelegentką była mgr Ewa Hadrian z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie, która z perspektywy praktyka opowiedziała o miejscu literatury w lubelskich mediach. Na początku wystąpienia referentka przypomniała o czasopismach i wydawnictwach, które na bieżąco publikują informacje o literaturze – najpierw o miesięczniku literackim „Nowe Książki”, potem inicjatywie wznowienia „Dekady Literackiej”³, a następnie o lubelskim kwartalniku literackim „Akcent”, który był przedmiotem jednego z wystąpień w czasie sesji drugiej. W toku wystąpienia pobrzmiewał coraz to bardziej pesymistyczny głos prelegentki, której brakuje poważnego i na wysokim poziomie publicznego dyskursu o literaturze. Z formą drukowaną zdecydowanie wygrywa w opinii prelegentki radio oraz telewizja. Na przykładzie prowadzonego przez siebie krótkiego bloku literackiego pt. „Wypożyczalnia”, w ramach programu kulturalnego Telewizji Lublin pt. „Afisz”, referentka opowiedziała o zmianie podejścia do mówienia o książce w telewizji. Zaakcentowała tutaj zamianę studia programowego na plener, odejście od zapraszania krytyków literackich na rzecz autorów omawianych publikacji, przejście od statycznego siedzenia przy stoliku do dynamicznego spacerowania – te formy mają unowocześnić rozmowy o książkach i przebić się z przekazem do większego grona odbiorców. Czy to się udaje – statystyki czytelniczne chyba temu zaprzeczają.

W nieco dramatyczny nastrój wprowadziła uczestników konferencji następna prelegentka, dr Grażyna Piechota z UMCS, opowiadając o dawnych książkach, które inspirują zbrodniarzy do popełniania przestępstw, a śledczym pomagają w rozwiązywaniu zagadek z nimi związanych. Prelegentka wyszła w swoim wystąpieniu od zagadnienia książki jako bohatera filmu, przywołując między innymi przykład obrazów „Misery” oraz „The Book of Eli”. Autorka referatu opowiedziała następnie o książce jako motywie kryminalnym, wskazując tutaj na dwa obszary: książkę, za którą warto umrzeć, a która stanowi tło wydarzeń i akcji (np. w filmie „Dziewięć wrot”), oraz książkę zagadkę, która pozwala odkryć tajemnice nurtujące

³ „Dekada Literacka” wydawana była w formie tygodnika od grudnia 1990 r. przez krakowskie środowisko literackie. Kontynuacją tego przedsięwzięcia jest dwumiesięcznik kulturalny „Nowa Dekada Krakowska”, którego pierwszy numer ukazał się w 2012 r. i był w całości poświęcony życiu i twórczości Wisławy Szymborskiej. Czasopismo to dostępne jest w wersji online pod adresem: <http://nowadekada.pl/> [dostęp 30 września 2017].

filmowych bohaterów (jak np. w filmie „Autor widmo”). W kolejnej części wystąpienia G. Piechota omówiła wątki ze starymi drukami w tle w dwóch amerykańskich serialach kryminalnych: w serialu „Kości”, który oparty jest na książkach kryminolog i antropolog Kathy Reichs, oraz w serialu „Zabójcze umysły”, który pokazuje zmagania jednostki FBI zajmującej się tworzeniem profili psychologicznych głównie seryjnych morderców.

Ze świata zbrodni wydobyl słuchaczy ostatni referat, który przedstawił dr Sebastian D. Kotuła z UMCS. Prelekcja dotyczyła mechanizmów działania telewizyjnej promocji książki. Według ustaleń prelegenta liczba programów poświęconych książce systematycznie maleje. S. D. Kotuła skupił się w wystąpieniu na analizie jednego z takich programów, a mianowicie „Książek z górnej półki” emitowanych w Telewizji Polsat, a potem w Telewizji Polskiej SA. Program ten był mocno krytykowany np. przez bibliologów czy publicystów za zbyt statyczne i nudne podejście do tematu, jednak prelegent postarał się w ramach przeciwwagi wskazać kilka jego zalet, a mianowicie krótki wideoklipowy i monotematyczny charakter (trwał ok. 2–3 minuty, przedstawiał jedną książkę) oraz wielokrotne pokazywanie książki, jej okładki i fragmentów w różnych konfiguracjach. Niewątpliwą zaletą programu było także traktowanie książek jako elementu inwestycji we własny rozwój, „inwestycji w olej do głowy”.

Przewodniczącą ostatniej sesji pierwszego dnia konferencji była dr hab. Małgorzata Góralska z UW. Sesję otworzyło wystąpienie dr Kamili Augustyn (również UW), która próbowała scharakteryzować szanse i zagrożenia popularyzacji książki na współczesnym rynku wydawniczym. Prelegentka poprzez analizę produkcji i dystrybucji oferty drukowanej i elektronicznej kilku portali (w tym Publio, Empik, Ravelo) oraz trendów związanych z *self-publishingiem* czy *streamingiem* próbowała odpowiedzieć na pytanie, co stanowi o wartości książki w obecnych czasach. Według niej współcześnie literatura nie trafia wprost do zmysłów odbiorcy, bo przeszkadzają jej w tym elementy karnawalizacji kultury. Nie czytamy już w sposób linearny, nie jesteśmy skupieni na lekturze, tylko raczej ją przeglądamy i przeszukujemy. Ponadto jej często fragmentaryczna i (hiper)łączona forma, mająca czasem ogromny zasięg, paradoksalnie nie dociera do nikogo. Potwierdzają to statystyki, według których kupujemy coraz więcej e-booków, ale ich nie czytamy, tylko raczej przechowujemy.

Po tych smutnych, ale jednocześnie będących znakiem współczesności wnioskach, przyszedł czas na wystąpienie dr Ewy Jabłońskiej-Stefano-

wicz z UW, która zastanawiała się, jak można sobie obecnie poradzić na rynku wydawniczym z nadmiarem informacji. Prelegentka zaakcentowała w swoim wystąpieniu zmiany w funkcjach i zadaniach wydawców: jeszcze w latach 90. ubiegłego wieku mieli oni za zadanie przede wszystkim znaleźć nową książkę i ją wydrukować, natomiast obecnie oczekuje się od nich, że będą potrafili ocenić potencjał książki, doskonale ją opracować, wypromować i sprzedać. Łączy się to z zaproponowaną przez Michaela Bhaskara koncepcją ewolucji wydawcy z roli producenta do roli kuratora, czyli tego, który nada wartość wyselekcjonowanym, oczyszczonym, uproszczonym i objaśnionym informacjom o wydawnictwie, stanie się redaktorem – opiekunem książki, dzięki czemu dotrze do większej i trafniejszej liczby jej odbiorców.

Kolejne wystąpienie należało do mgr Agnieszki Karp-Szymańskiej z Grupy CzasDzieci.pl, która jest współorganizatorką Festiwalu Literatury dla Dzieci – jednego z największych festiwali literatury dziecięcej w Europie. W swojej prezentacji referentka przekornie zapytała o sens festiwalizacji literatury, wskazując jako jej zalety głównie to, że festiwale literatury zawsze przyciągają media i znane postacie oraz gwiazdy, które pomagają je, a co za tym idzie literaturę, wypromować. Do niewątpliwych zalet festiwali należy także zaskakiwanie nieoczywistymi formami promocji książek (np. przebranie literatów w kitle lekarskie i przeprowadzanie literackich wywiadów medycznych z dziećmi i rodzicami, w wyniku których lektura jest przepisywana jako lekarstwo na receptę itp.), łamanie stereotypów (np. wykorzystanie Krzysztofa Hołowczyca jako „męskiego macho” do promocji czytania), nagrody i plebiscyty z biciem rekordów Guinnessa itp. Mimo czaso- i pracochłonności na etapie przygotowań do festiwalu okazuje się, że jest to trafiony pomysł na zebranie w jednym miejscu tysięcy potencjalnych czytelników.

Następna prelegentka – dr Bożena Hojka z UW – opowiedziała o wykorzystywaniu elementów graficznych w obrazkowych słownikach internetowych, co jest także jedną z form wykorzystywanych do pracy z dziećmi i zachęcania ich do nauki. Autorka referatu zbadała darmowe, indeksowane przez wyszukiwarkę Google słowniki obrazkowe/ilustrowane online. Zanalizowała pod względem potencjału dydaktycznego, funkcjonalności i atrakcyjności dla użytkownika m.in. następujące słowniki: elector.pl – szkoła języków online, Free online Picture Dictionary for Kids, niemiecki.priv.pl, www.languageguide.org.

Z kolei kolejna prelegentka – mgr Katarzyna Staniuk z UMCS – wskazała w swoim referacie relacje i wpływy nowych technologii na literaturę i jej formy. Wyszła od poezji cybernetycznej, czyli poezji o nietypowym układzie, nawiązującej do techniki i przypominającej interfejs komputera. K. Staniuk opowiedziała także o twitteraturze – literaturze, której objętość odpowiada objętości 140 znaków, jakie obowiązują w zapisie wiadomości na portalu Twitter. Warto tutaj wspomnieć, że wydawnictwo Penguin Books wydało pierwszą publikację syntetyzującą dzieła twitterowe *Twitterature. The World's Greatest Books Retold Through Twitter*. Następnie prelegentka przytoczyła przykład powieści Jacka Dukaja *Starość aksolotla*, która ukazała się tylko w wersji elektronicznej, a jej przypisy są tak bardzo rozbudowane, że mogą tworzyć osobne opowiadania czy powieści. Ciekawym przykładem uwspółcześniania literatury jest jej wizualizacja – przedstawianie dzieła jako diagramu, co referentka pokazała na przykładzie dzieła Charlesa Darwina *O powstawaniu gatunków*. K. Staniuk zakończyła wystąpienie niepokojącymi prognozami cyborgizacji komunikacji, rozumianej jako porozumiewanie się za pomocą chipów wszczepianych w ciało, które przesyłają konkretne obrazy do mózgu rozmówcy.

Na zakończenie pierwszego dnia obrad wystąpił jeszcze jeden prelegent – dr Paweł Bernacki z UW, który opowiedział o grach paragrafowych jako formie łączącej literaturę i gry. Prelegent rozpoczął wystąpienie od krótkiego rysu historycznego dotyczącego tego rodzaju gier, które apogeum swojej świetności przeżywały na świecie w drugiej połowie XX w., a w Polsce około lat 80. i 90. Niestety, wraz z rozwojem technologii gry te zostały zastąpione komputerowymi zamiennikami. Obecnie powraca się do idei gamebooków, wskazując na możliwości wykorzystania ich z hiperlinkami, e-bookami i innymi formami technologizacji literatury. Słychać także w środowisku twórców tych form głosy domagające się uznania ich za pełnoprawną formę literatury. To oni także wskazują, że gamebooki mogą stanowić doskonałe narzędzie edukacji, wykorzystujące sprawczość czytelnika w podejmowaniu decyzji na końcu paragrafu co do dalszego rozwoju akcji.

Pierwszy dzień konferencji zakończył się uroczystą kolacją, w czasie której rozpoczęła się dyskusja o przenikaniu się książki do mediów i odwrotnie. Nawiązywano w niej do tematyki w szczególności tych wystąpień, które traktowały o technologizacji literatury i nowych trendach związa-

nych z minimalizowaniem zasobów informacyjnych poprzez np. działania kuratorów w wydawnictwach, czyli swoistych opiekunów książek.

Pierwsza sesja drugiego dnia konferencji została podzielona na dwie sekcje. W pierwszej z nich moderatorką była dr hab. Iwona Morawska, prof. UMCS, która jako pierwszą prelegentkę wywołała dr hab. Katarzynę Tałuż z Uniwersytetu Śląskiego. Jej wystąpienie dotyczyło form i funkcji literatury dla dzieci i młodzieży w Internecie. Autorka wyszła od komunikacyjnego schematu badawczego, w którym określiła, że nadawcą jest pisarz publikujący na blogu, na stronie WWW lub na swoim koncie w mediach społecznościowych. Może to być nadawca indywidualny bądź instytucjonalny, czyli pośredniczący w udostępnianiu dzieła, a więc biblioteki, wydawcy, czasopisma, redakcje portali itp. Jako egzemplifikację przykładów prelegentka podała Wydawnictwo Olesiejuk, Grupę Publicat: Papiilon z jej projektem „Ucz się czytać z Martynką” oraz Naszą Księgarnię z projektem „Detektyw Pozytywka”.

Kolejną prelegentką była dr hab. Małgorzata Latoch-Zielińska, prof. UMCS, której prezentacja dotyczyła wyników badania sposobów funkcjonowania lektur szkolnych w sieci. Referentka wyszła od określenia sposobów obecności literatury w sieci (blogi, strony internetowe, portale edukacyjne, recenzje, działania marketingowe, e-booki, fanpage w mediach społecznościowych, e-literackie poszukiwania i eksperymenty w postaci nowych form cybergatunków itp.), a następnie poddała krótkiej charakterystyce wybrane z nich. Wyodrębniła następujące kategorie: wykazy lektur szkolnych dla poszczególnych etapów kształcenia (np. publikowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej), portale edukacyjne i kolekcje cyfrowe oferujące tzw. wolny dostęp do tekstów (np. Wolne Lektury), komercyjne kolekcje cyfrowe (np. Virtualo), serwisy tematyczne poświęcone literaturze, książkom, blogi czytelnicze (np. Lubimy Czytać), serwisy z opracowaniami lektur (np. streszczenia.pl) oraz serwisy „dydaktyczne” (np. scholaris.pl).

Następna prelegentka – mgr Edyta Wójcicka z UMCS – opowiedziała o roli mediów społecznościowych w kształtowaniu kultury czytelniczej nastolatków. Po krótkim wprowadzeniu dotyczącym kryzysu czytania książek referentka przeszła do analizy grup społecznościowych i kampanii promujących czytelnictwo w mediach społecznościowych. Opowiedziała o facebookowej grupie „Nie mam czasu, czytam książki”, kampanii „Nie jestem statystycznym Polakiem, lubię czytać książki”, grupie „Książki – Lubię

to!”, grupie „Znamy – czytamy.pl”, kampanii „Ja czytam!” oraz najpopularniejszych wortalach literackich, czyli lubimyczytac.pl oraz biblioNETka.pl.

Jako ostatnia w pierwszej sekcji wystąpiła lic. Sylwia Gierczak z UMCS, która opowiedziała o wpływie kultury medialnej na przezwyciężanie oporu uczniów w sferze czytania. Referentka wyszła od szczegółowego zdefiniowania zjawiska oporu jako kategorii poznawczej w szkolnej edukacji polonistycznej. Dokładnie scharakteryzowała jego przyczyny, skutki oraz sposoby ujawniania się, traktując go jako kategorię interdyscyplinarną i opisując z perspektywy różnych dziedzin nauki: psychologii, socjologii oraz filozofii. Na końcu S. Gierczak zaakcentowała duże w jej opinii znaczenie nowoczesnych technologii cyfrowych i medialnych w przeciwdziałaniu narastającej niechęci uczniów do czytania lektur szkolnych.

Równolegle do sekcji pierwszej odbywała się sekcja druga, której przewodniczyła dr Anita Has-Tokarz. Wystąpiło tutaj dwoje prelegentów. Jako pierwsza wypowiedziała się dr Magdalena Marzec-Jóźwicka z KUL, która przedstawiła prezentację o roli nowoczesnych mediów w procesie popularyzacji czytelnictwa wśród młodzieży. Na początku wskazała na coraz lepsze statystyki dotyczące zwiększania się zainteresowania czytaniem wśród gimnazjalistów. Następnie omówiła pokrótce czynniki, które mogą wpływać na częstsze i aktywniejsze interesowanie się lekturą. Wyszła tutaj od kampanii ogólnoswiatowych typu: „One City One Book”, „Get caught reading”, „Gwiazdorskie kluby czytelnicze”, które stanowią inspirację dla nauczycieli, angażują młodzież i celebrytów dzięki ciekawej formie przekazu wizualnego. Następnie krótko opisała akcje ogólnopolskie (w tym „Złota Lista”, „Klub czytających Rodzin”, „Czytając wychodzisz poza ramy”), blogi, fora, strony na Facebooku (np. „Czytamy Wszyscy”, „Klasyka Młodego Czytelnika”, „Cuda na Kiju”, „Książki na Czacie”, „Wącham Książki”), akcje viralowe (np. #Sleeveface, #Flashmob, #NiceBookChallenge) oraz akcje szkolne i klasowe (np. „Przyłapani na czytaniu”, „Żywe okładki”) jako inspiracje do promowania, a co za tym idzie łączenia, sieciowania potencjalnych czytelników w grupy.

Z kolei drugi i ostatni w tej sekcji prelegent – mgr Marek Deja z Uniwersytetu Jagiellońskiego – opowiedział słuchaczom o kompetencjach czytelniczych w dobie szybkiego przyrostu informacji i danych. Na podstawie wyników analizy i krytyki piśmiennictwa z zakresu rozwoju kompetencji informacyjnych i czytelniczych referent wysnuł wnioski, że

kompetencje czytelnicze stanowią jeden z istotniejszych etapów rozwoju kompetencji informacyjnych – podobnie jak kultura czytelnicza, a następnie medialna stanowiły podstawę rozwoju kultury informacyjnej. Czynniki spajające mogą tutaj stanowić kompetencje informatyczne oraz kompetencje medialne. Współcześnie pojmowane kompetencje to meta-kompetencje łączące w sobie *visual literacy*, kompetencje informatyczne, czytelnicze i informacyjne.

W czasie drugiej i zarazem ostatniej sesji konferencji, której przewodniczyła dr hab. Małgorzata Latoch-Zielińska, wystąpiło czterech prelegentów. Jako pierwsza wywołana została mgr Jolanta Pytel – nauczyciel bibliotekarz z Gimnazjum nr 39 w Krakowie. Opowiedziała ona o projekcie bloga z recenzjami książkowymi, który założyli i prowadzą aktywnie uczniowie z jej szkoły. W swoim wystąpieniu bibliotekarka „odczarowała” zbuntowanych nastolatków, przedstawiając ich jako twórczych i kreatywnych młodych ludzi, którzy czytają, mają swoje ulubione lektury i chętnie o nich rozmawiają i piszą. Blog REKOMENDACJA 39 jest stale aktualizowany, jego twórcy nie tylko piszą o czytaniu, ale także spotykają się z autorami książek (np. w czasie targów książek, w księgarniach typu Matras i Abecadło), chodzą do kina i teatru, przygotowują i uczestniczą w akcjach promujących czytelnictwo.

Drugą prelegentką ostatniej sesji była dr Magdalena Cyrklaff-Gorczyca z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Opowiedziała ona o potrzebie budowania pozytywnego wizerunku biblioteki w środowisku lokalnym poprzez systematyczne działania *public relations*, a w szczególności utrzymywanie kontaktów z przedstawicielami mediów, co może wpływać pozytywnie na odbiór organizacji w otoczeniu społecznym. Prelegentka wyszła od dokładnej charakterystyki pojęcia i funkcji oraz narzędzi *media relations*, po których przeszła do omawiania wyników badań sondażowych w wybranych toruńskich bibliotekach, w których zapytała o stosowane strategie *public relations* oraz cele, narzędzia i plany tych instytucji dotyczące rozwoju swoich *media relations*.

Kolejny prelegent – dr Mikołaj Ochmański z Uniwersytetu Warszawskiego – przedstawił zasoby serwisu YouTube dotyczące wiedzy oraz kształtowania stereotypów na temat książek i bibliotek. Referent wyszedł od prezentacji danych statystycznych dotyczących rozwoju vlogów i serwisów umożliwiających dzielenie się i komentowanie filmów video. Następnie podjął się próby uporządkowania materiałów o książkach i bi-

bliotekach ze względu na ich treść i funkcje, pokazując najpierw negatywne przykłady (głównie nieprofesjonalne filmiki z zagrzybionymi ścianami budynku biblioteki czy ukazujące w sposób bezemocjonalny okładki książek), a następnie dobre przykłady (film z bibliotekarką radzącą sobie z napastnikiem czy bibliotekarką reklamującą prezerwatywy).

Referat zamykający ostatnią sesję, a jednocześnie całą konferencję, przedstawiła mgr Lidia Jarska z UMCS. Prelegentka wyszła od typologii mediów społecznościowych, a następnie przeszła do egzemplifikacji tematyki występowania dawnej książki na ich łamach. Wskazała najpierw aktualne i bogate treściowo blogi o starych drukach (np. The British Library blog, Gallica, Polona, Biblos), potem fanpage'e na portalu Facebook (np. Discarding images, Marginalia, Iconos Medieuales), zdjęcia na portalach Flickr (np. e-codices), Instagram (np. British Library) oraz Pinterest (np. Les Incunabules, Livre d'heures). Według L. Jarskiej tylko wykorzystanie elementów marketingowych, zaskakujących czy też czasami prowokacyjnych, może pomóc w efektywnej promocji strony o tematyce dawnej książki na portalu społecznościowym.

Konferencję zakończyło podsumowanie prof. Jadwigi Woźniak-Kasperek, która zwróciła uwagę na jej interdyscyplinarny charakter i walory wynikające ze spotkania się przy wspólnym stole zarówno teoretyków, jak i praktyków. Fakt, że do wspólnych obrad zasiedli zarówno bibliotekarze, informatolodzy, bibliotekarze, jak i medioznawcy, dziennikarze, literaturoznawcy i nauczyciele, niesie nadzieję na rozpoczęcie nowych interdyscyplinarnych badań nad książką i mediami. Prof. Woźniak-Kasperek zwróciła także uwagę na to, że różnorodność podjętej w czasie wystąpień tematyki skłania do refleksji nad rozwojem naszych dyscyplin i poszerzaniem ich zakresu zainteresowań.

Magdalena Cyrklaff-Gorczyca

Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

